

Poletna šola Okoljska zgodovina in historična ekologija Dinarskega krasa

Ljubljana, 25.–30. september 2023

Med 25. in 30. septembrom 2023 je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani potekala poletna šola z naslovom "Environmental History and Historical Ecology of the Dinaric Karst." Organizirali so jo Oddelek za zgodovino FF UL in raziskovalni program Slovenska zgodovina (dr. Žiga Zwitter), Oddelek za geografijo FF UL in program Trajnostni regionalni razvoj Slovenije (dr. Tajan Trobec) ter Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU in program Geografija Slovenije (dr. Matija Zorn), v sodelovanju s številnimi ustanovami, med drugim z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije, z regijo Hrvaška-Srbija-Slovenija v Evropskem okoljskozgodovinskem združenju, z Oddelkom za zgodovino ter Okoljskozgodovinskim laboratorijem Centra za primerjalne zgodovinske in interkulturne raziskave Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu, z Društvom za hrvaško ekonomsko in okoljsko zgodovino in z Inštitutom za raziskovanje krasa ZRC SAZU.

Poletne šole se je udeležilo 21 študentk in študentov magistrskega in doktorskega študija antropologije, biologije, geografije, interdisciplinarne okoljske humanistike, limnologije, matematičnega modeliranja, okoljske geologije in zgodovine iz Avstrije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Črne gore, Hrvaške, Poljske, Peruja ter Slovenije, ki smo spoznavali zgodovino okoljskih razmer in sprememb, zgodovino interakcij med človekom in okoljem ter zadevne raziskovalne metodologije. Šolo so sestavljali predavanja z diskusijami (37 ur, 14 predavateljev z Univerz v Ljubljani, Mariboru, Zadru in Zagrebu, z Geološkega zavoda Slovenije, Instituta Jožef Stefan, z ZRC SAZU in iz Arhiva Republike Slovenije), interdisciplinarno skupinsko delo in trije dnevi terenskih ogledov.

Prvi dan smo poslušali predavanja in razprave o geomorfologiji dinarskega krasa, vegetaciji severnega Dinarskega krasa, spreminjajočih se podnebnih razmerah, pretočnih trendih in posledični poplavni nevarnosti, spremembah v gladini vzhodnega Jadrana ter o jamski sigi kot viru za pretekle podnebne razmere. Spoznali smo tudi delovanje Evropskega združenja za okoljsko zgodovino. Na obisku Zemljepisnega muzeja so bili stari zemljevidi predstavljeni kot pomemben vir za za okoljskozgodovinske raziskave.

Drugi dan so sodelavci Inštituta za arheologijo ZRC SAZU predstavili rezultate svojih palinoloških raziskav na severozahodu Dinarskega krasa in preučevanj fosilov malih sesalcev kot vira za holocensko ter pozno pleistocensko okolje. Sledilo je predavanje o temeljnih prelomih v zgodovini kulturne pokrajine Krasa od bronzaste dobe do 19. stoletja. Nato smo v Arhivu Republike Slovenije prisluhnili predavanju o uporabi arhivskega gradiva v okoljski zgodovini, s poudarkom na historični kri-

tični metodi. Sledila so predavanja na temo okoljske zgodovine Dinarskega krasa današnje Hrvaške: o razumevanju vpliva zgodovinskih dogodkov in procesov, kot so krčenje in (p)ogozdovanje ter s tem povezane spremembe požarne ogroženosti od 19. do 21. stoletja. Sklepno predavanje je predstavilo hidrogeografske značilnosti Slovenije, s poudarkom na Dinarskem krasu.

Tretji dan se je začel z uvodom v nemško paleografijo 19. stoletja in osnovno seznanitvijo z geografskimi informacijskimi sistemi (GIS), s poudarkom na kartiranju hidroloških razmer in rabe tal. Udeleženci smo se razdelili v skupine, ki so se prek različnih pristopov osredotočale na razumevanje zgodovinskih človeških vplivov na Cerkniško jezero in rab tamkajšnjih naravnih virov. Prva skupina se je ukvarjala z georeferenciranjem in digitalizacijo človeških posegov v dno Cerkniškega jezera; druga je z analizo franciscejskega zemljiškega katastra v GIS-ih kartirala zgodovinske tipe rabe zemljišč in kakovostne razrede posameznih tipov travišč in mokrišč Cerkniškega polja; tretja skupina pa je na podlagi cenilnega elaborata franciscejskega katastra preučevala značilnosti lokalnega kmetijstva okoli leta 1830. Vsaka skupina je rezultate tudi predstavila.

Zadnje trije dnevi poletne šole so bili namenjeni terenskemu delu. V četrtek smo ob vodstvu sodelavca Zavoda RS za varstvo narave Mateja Simčiča spoznavali Dinarski kras jugovzhodne Slovenije: lehnjakove pregrade v reki Krki (posledica medsebojnega součinkovanja narave in človeka), edinstveni kraški izvir reke Krpe in okoljevarstvene izzive, ki so jih povzročile človekove dejavnosti v sodobni zgodovini (kemično onesnaževanje); Marindol, bližnje delane vrtače in steljnike, njihovo zgodovinsko rabo ter pomen, okoljske učinke stelarstva, vključno s spremembami vegetacije. Na obisku etnografskega muzeja Šokčev dvor nam sta nam direktor Krajinskega parka Kolpa Boris Grabrijan in žena Tončka prikazala celoten postopek predelave lanu in volne. Za konec smo si ogledali kompleks mokrih travnikov Nerajski lugi, spoznali njihovo zgodovinsko rabo in poglobitve izzive ohranjanja biotske raznovrstnosti na tem območju.

V petek smo obiskali Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU in spoznali njegove temeljne dejavnosti, nato pa v muzeju Jezerski hram razumeli temelje hidrologije Cerkniškega polja in tamkajšnjega presihajočega jezera ter zadevne priložnosti in izzive za lokalno prebivalstvo. Sledil je ogled Rakovega Škocjana in številnih zanimivih predelov Cerkniškega jezera, pod vodstvom zaposlenih v Notranjskem regijskem parku. Najbolj zagreti smo obiskali tudi vas Otok, o kateri smo vire obdelovali med sredinim skupinskim delom.

V soboto, zadnji dan poletne šole, smo obiskali jugozahodno Slovenijo, lokev v Brcah pri Dutovljah in obdelali vprašanje zgodovine oskrbe z vodo na Krasu, se poglobili v spremembe rabe tal na Krasu pri Krajni vasi v sodobni zgodovini in vplive teh sprememb na rastlinske vrste, spoznali zgodovino pogozdovanja Krasa in njenih okoljskih posledic ter na kratkem sprehodu po divjaškem krasu poudarili njegov pomen v zgodovini krasoslovja in spoznali ekološko sukcesijo na nekdanjem golem krasu. Poletna šola se je zaključila z vodenim ogledom Škocjanskih jam.

Vsebine poletne šole so se dotaknile številnih (zgodovinskih) tematik, s katerimi sem se srečala prvič, pridobila sem novo razumevanje okoljskega, zgodovinskega

ter kulturnega pomena kraških regij. Pomembno je bilo tudi praktično skupinsko delo, ki je pridobljeno znanje povezalo s praktičnimi izkušnjami in novimi znanji. Med potekom poletne šole smo z ostalimi mednarodnimi udeleženci uspešno navezali stike in izmenjali izkušnje z lastnih področij. Program poletne šole je poleg novega znanja vključeval tudi spoznavanje in obisk manj poznanih delov Slovenije.

Brina Kotar